

УДК 332.27:339.137.2

Музика Т.П., здобувач¹*Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького***УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ
ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ В КОНТЕКСТІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ
БЕЗПЕКИ В РИНКОВИХ УМОВАХ**

Обґрунтовано систему захисту економічної конкуренції і забезпечення економічної безпеки в Україні, на основі вивчення досвіду Львівського відділення Антимонопольного комітету України.

Ключові слова: економічна конкуренція, продовольчий потенціал, продовольча безпека, кримінальна відповідальність, державна політика.

Постановка проблеми. Протягом дії Закону України «Про захист економічної конкуренції» органами Антимонопольного комітету України щороку виявляється та припиняється приблизно 4,3 тисячі порушень законодавства про захист економічної конкуренції, розглядається близько 800 заяв про надання дозволу на економічну концентрацію та узгоджені дії суб'єктів господарювання.

Антимонопольний комітет України займає активну позицію щодо протидії негативним явищам у підприємницькій діяльності, під час яких спостерігалось економічно необґрунтоване підняття цін, чи тарифів на товари та послуги у будь якій сфері виробництва.

Так протягом 2002 – 2008 років кількість виявлених та припинених органами Антимонопольного комітету порушень законодавства про захист економічної конкуренції зросла на 48 відсотків. Однак, повноваження Антимонопольного комітету України в частині одержаних доказів під час розслідувань у справах про порушення законодавства про захист економічної конкуренції визначено недостатньо чітко, механізми правового захисту його працівників значною мірою залишаються декларативними. Певні ресурси Антимонопольного комітету відволікає розгляд значної кількості заяв про надання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання, які через незначні розміри їхніх учасників не можуть суттєво вплинути на стан концентрації на товарних ринках.

Аналіз основних досліджень. Проблеми оцінки сучасного стану економічної конкуренції та удосконалення системи її захисту в Україні досліджували: В.П.Ситник, І.Г.Кириленко, П.Т.Саблук, С.М. Кваша, І.Ф.Коломієць, В.В.Липчук, В.Л.Ортинський та багато інших відомих вчених - економістів. Проблеми економічної безпеки національних і регіональних економічних систем досліджувалися в працях [1 - 4]. Автори монографії [5],

¹ Васильчак С.В., професор, д. е. н., науковий керівник

використовуючи сучасні економіко – математичні методи здійснили прогнозування безпеки економічних систем різних рівнів в Україні.

У процесі дослідження застосовувались економіко – статистичний, монографічний, структурно – функціональний методи.

Мета статті. Метою статті є дослідження сучасного стану системи захисту економічної конкуренції в Україні та проблеми, що потребують першочергового вирішення, створення суспільно корисної системи захисту економічної конкуренції і наповнення конкретним змістом особливої ролі конкурентного органу – Антимонопольного комітету України у формуванні та реалізації конкурентної політики держави.

Виклад основного матеріалу. Правову основу системи захисту економічної конкуренції становлять: Конституція України, Закон України «Про Антимонопольний комітет України», «Про захист економічної конкуренції», «Про захист від недобросовісної конкуренції». Центральне місце в системі захисту економічної конкуренції посідає Антимонопольний комітет України, який здійснює контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції.

За змістом система державного захисту економічної конкуренції, яка склалась в Україні, передбачає:

- виявлення та припинення протиправних дій, які призводять чи можуть призвести до недопущення, усунення або обмеження конкуренції в наслідок узгоджених дій суб'єктів господарювання, зловживання ринковою владою суб'єктами господарювання, які займають монопольне (домінуюче) становище на ринку, або дії державних органів;

- запобігання недопущення, усунення, обмеження або спотворення конкуренції шляхом внесення відповідних пропозицій до інших державних органів, формування конкурентної свідомості в суспільстві;

- викорінення негативного впливу рішень державних органів на конкуренцію шляхом погодження проектів рішень виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно – господарського управління та контролю;

- недопущення можливостей обмеження конкуренції внаслідок набуття монопольного становища шляхом попереднього контролю за концентрацією суб'єктів господарювання злиття, придбання, набуття суб'єктами господарювання контролю один над одним в інший спосіб, спільним створенням підприємств;

- удосконалення системи захисту по не допущенню, усуненню або обмеженню конкуренції в наслідок узгоджених дій учасників ринку шляхом попереднього контролю.

Дослідження показали, що повноваження Антимонопольного комітету України в частині одержаних доказів під час розслідувань у справах про порушення законодавства про захист економічної конкуренції визначено недостатньо чітко, механізми правового захисту його працівників значною мірою залишаються декларативними, а на застосування Комітетом своїх повноважень у сфері захисту економічної конкуренції негативно позначається

нестача інформаційних ресурсів, також обмеженні можливості оперативного отримання повної та достовірної інформації від державних органів, з інших джерел в Україні та закордоном. Відчувається, також, незавершеність системи державного регулювання природних монополій, його недоліки обумовлюють значну кількість зловживань монопольним становищем на ринках, зокрема продовольчих, що призводить до того, що органи Комітету вимушені шляхом застосування механізмів конкурційного законодавства, компенсуючи недоліки регулювання.

Як показує практика, недостатньою є участь органів галузевого та територіального управління економікою. Ними, як правило, не забезпечується належний аналіз товарних ринків, моніторинг з метою аналізу та прогнозування їх розвитку, під час прийняття управлінських рішень не здійснюється аналіз їх наслідків для конкуренції, а особливо на продовольчих ринках.

Продовольча безпека та продовольчий потенціал громадян України динамічно змінювалися упродовж останніх років, і на сьогоднішній час, не відповідають загальноприйнятим нормам. Для аналізу кількісних показників споживання порівнюється структура реального та нормативного споживання основних продуктів харчування (10 видів) в Україні (табл.1.) та ще в декількох країнах (табл.2.) [7].

Таблиця 1.

**Рівень споживання населенням України
основних продуктів харчування (на 1 особу, кг)**

№	Вид продуктів	Раціональна норма	1990	1999	2000	2005	2006	2007
1	М'ясо і м'ясопродукти	80	68	33.1	33	39	42	45.7
2	Молоко і молокопродукти	380	373	209.9	199	226	235	224.6
3	Риба і рибопродукти	20	18	7.2	8	14	15	153
4	Яйця	290	272	163	166	128	250	252
5	Хліб і хлібопродукти	101	171	121.8	125	124	123	125
6	Картопля	124	131	121.9	135	136	133	130.4
7	Овочі та баштанні культури	161	103	95.9	102	120	127	118
8	Ягоди, плоди, виноград	90	47	22.1	29	37	33	42.6
9	Цукор	38	50	32.6	37	38	39	40
10	Олія	13	12	8.9	9	14	14	14.3

Таблиця 2.

**Рівень споживання основних продуктів харчування
населенням України і окремих країн світу
(на 1 особу за 2006 рік, кг)**

№	Вид продуктів	Раціональна норма	Україна	США	Франція	Польща	Росія
1	М'ясо і м'ясопродукти	80	42	94	80	67	55
2	Молоко і молокопродукти	380	235	258	317	291	235
3	Рибі і рибопродукти	20	15	11	25	14	11
4	Яйця	290	250	250	275	191	245
5	Хліб і хлібопродукти	101	123	105	83	115	122
6	Картопля	124	133	57	84	130	121
7	Овочі та баштанні культури	161	127	124	136	121	91
8	Ягоди, плоди, виноград	90	33	194	93	57	40
9	Цукор	38	39	30	34	41	36
10	Олія	13	14	19	17	13	12

Проаналізувавши вище наведені дані, можна зробити висновки, що споживання м'яса не відповідає нормам і забезпечується на 52 %, що становить всього 42 кг, у Польщі цей показник складає 67 кг, а у США, Франції і Росії відповідно – 94 кг, 80 кг, 55 кг. Споживання молока також на низькому рівні 235 кг на 1 особу, що становить всього 62% від раціональної норми. Якщо у 1990 р. Середня добова калорійність раціону населення в Україні дорівнювало 3597 Ккал. та наближалось до рівня розвинутих країн і потрібно було лише раціоналізувати структуру споживання, а в сучасних умовах настає кризова ситуація енергетичної цінності харчування населення України. У раціоні харчування середньостатистичного українця було менше м'яса та м'ясопродуктів у 2,4 рази порівняно із раціоном середньостатистичного мешканця країн ЄС, молока в 1,6 раз, фруктів у 3 рази. Рибних продуктів майже в 1,7 раз. Перевищує норму лише споживання хліба і картоплі, оптимізується споживання цукру та олії.

На думку багатьох вітчизняних науковців, сільськогосподарське виробництво в Україні характеризується складною соціально – економічною ситуацією. Незважаючи на здійснення комплексу важливих організаційно – економічних і правових заходів з проведення реформ, галузь вже тривалий час перебуває в кризовому стані в порівнянні з розвинутими країнами ринкової економіки, як в соціально – економічних так і в політичних питаннях.

В світі завжди йшла боротьба за ресурси. Чим вони були багатші, цінніші та очевидніші тим більш жорстокою була боротьба за них. Багатства України завжди приваблювали наших близьких і далеких сусідів, були основною мотивацією агресивних посягань на Україну [8]. Тому питання

раціональної взаємодії державних органів, щодо безпеки, зокрема продовольчої, є актуальним не лише на державному рівні, а й на світовому.

Висновки. Удосконалення та розвиток правової системи захисту економічної конкуренції має здійснюватися за чотирма складовими: правовою, інституційною(організаційною), суспільною (громадянською) та міжнародною, зокрема:

- подальший розвиток правових засад захисту економічної конкуренції в Україні має передбачати чітке врегулювання у підзаконних актах предметах та порядку взаємодії Антимонопольного комітету та інших органів державної влади;
- надзвичайно важливо забезпечити подальше наближення законодавства, яке регулює сферу конкуренції, до законодавчих засад і принципів конкурентної політики Європейського Союзу із врахуванням конкретних державних умов України;
- удосконалення системи захисту економічної конкуренції в Україні доцільно відобразити в загальнодержавній Програмі захисту конкуренції та обмеження монополії;
- налагодження взаємодії з громадськими організаціями (спілками, профспілками, об'єднаннями) підприємців, котрі функціонують на основі професійних кодексів етики;
- сприяння створення умов для функціонування громадських організацій, професійних об'єднань, які б представляли інтереси певної галузі, споживачів тощо у сфері конкурентної політики;
- пропаганда цінностей та переваг добросовісної конкуренції із використанням засобів масової інформації;
- забезпечення практичного наповнення двостороннього співробітництва з відомствами із захисту конкуренції інших країн.

Література.

1. Шабінський О.В. Економічна безпека агропромислового комплексу: проблеми, здобутки та перспективи: [монографія]/ О.В. Шабінський .- Дніпропетровськ: АМСУ, 2009. – 303 с.
2. Мунтіян В. Економічна безпека України / В. Мунтіян. – К: КВІШ, 1999. – 464 с.
3. Кириленко В.І. Інвестиційна складова економічної безпеки / В.І. Кириленко. – К.: КНЕУ, 2005. – 232 с.
4. Передборський В.А. Економічна безпека держави: [монографія] / В.А. Передборський. – К.: Кондор, 2005. – 391 с.
5. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: [монографія] / В.М. Геєць, М.О. Кизим, Т. С. Клебанова, О.І. Черняк; [за ред. В.М. Геєця]. – Харків: ВД “ІНЖЕК”, 2006. – 240 с.
6. Концептуальні засади удосконалення системи захисту економічної конкуренції в Україні (Практ./Київ,а.-7с.)АМКУ.
7. Душка В.І. Правовий потенціал України та шлях його підвищення на інноваційній основі / Душка В.І., Соломонко Д.О. // Вісник Вінницького державного аграрного університету - 2008. – Вип.35. – С.162-169.

8. Кінах А. К. Заява українського союзу промисловців та підприємців / А. К. Кінах //Південний кур'єр – 1998. - №50-51. – С. 2-3.

Summary
Muzyka T.P.

*Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
named after S.Z. Gzhytskyj*

**IMPROVEMENT OF JUDICIAL SYSTEM OF PROTECTING ECONOMIC
COMPETITIVENESS IN THE CONTEXT OF FOOD SECURITY IN
MARKET CONDITION**

Systems of protecting economic competitiveness and providing economic security in Ukraine on the ground of experience of Lviv regional branch of Antitrust committee of Ukraine are substantiated.

Key words: *economic competitiveness, food security, state policy, criminal responsibility.*

Стаття надійшла до редакції 19.03.2010